

ਅਪੀਲੀ ਸਿਵਲ

ਚੋਪੜਾ ਅਤੇ ਗੋਸੀਆਂ ਜੇ.ਜੇ. ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ

ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਹਰਦੇਵੀ ਅਤੇ ਹੋਰ, - ਅਪੀਲਕਰਤਾ।

ਬਨਾਮ

ਹਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ, ਜਵਾਬਦੇਹ।

1949 ਦੀ ਨਿਯਮਤ ਦੂਜੀ ਅਪੀਲ ਨੰ. 694.

ਪੰਜਾਬ ਕਿਰਾਏਦਾਰੀ ਐਕਟ-(1887 ਦਾ XVI) ਸੈਕਸ਼ਨ 59(1)- ਦਾ ਦਾਇਰਾ -ਮ੍ਰਿਤਕ ਕਾਬਜ਼ ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਦੀ ਵਿਧਵਾ ਮਾਂ ਕੀ ਉਸਦੀ ਵਿਧਵਾ ਦੀ ਮੌਤ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ੇ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ-ਕਨੂੰਨ/ਵਿਧਾਨ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ-ਨਿਯਮ ਅਨੁਸਾਰ, ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 59 ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਉਤਰਾਧਿਕਾਰ ਦਾ ਨਿਯਮ ਨਿਰਪੱਖ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਰਿਵਾਜ ਜਾਂ ਨਿੱਜੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਬਦਲਿਆ ਜਾਂ ਸੋਧਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇੱਕ ਵਿਧਵਾ ਮਾਂ ਸਫਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਕਬਜ਼ੇ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਦੀ ਮੌਤ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਮਰਦ ਵੰਸ਼ਜ ਅਤੇ ਵਿਧਵਾ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਛੱਡ ਕੇ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਦੀ ਮੌਤ ਦੇ ਸਮੇਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸ਼ਰਤਾਂ ਮੌਜੂਦ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਅਧਿਕਾਰ ਉਸ ਦੀ ਮੌਤ ਦੇ ਸਮੇਂ ਉਸ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਧਾਰਾ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸ਼ਰਤਾਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹਨ, ਨਾ ਕਿ ਬਾਅਦ ਦੀ ਕਿਸੇ ਘਟਨਾ ਦੇ ਵਾਪਰਨ 'ਤੇ। ਇਸ ਧਾਰਾ ਦਾ ਕੋਈ ਉਪਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਜੇਕਰ ਉਸਦੀ ਮੌਤ ਦੇ ਸਮੇਂ ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਨੇ ਇੱਕ ਵਿਧਵਾ ਪਿੱਛੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ ਹੋਵੇ।

ਇਹ ਵੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਧਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਸਹੀ ਨਿਯਮ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਲੈਣਾ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅਰਥਾਂ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਕਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਸੰਕੇਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ, ਜੇ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਰਤੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਅਸੰਗਤ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਵਾਰ ਅਰਥ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਨੀਤੀ ਜਾਂ ਬੁੱਧੀ ਨੂੰ ਜਾਂਚੇ। ਵਿਧਾਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਕੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਮੁਢਲਾ ਨਿਯਮ ਹੈ ਕਿ ਵਿਧਾਨ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਇੱਕ ਭਾਗ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰਕੇ ਬਣਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ। ਇਸ ਦੀਆਂ ਕਈ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦੇ ਸਹੀ ਅਰਥਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਭਾਗ ਨੂੰ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਧਾਰਾ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇਕਸੁਰਤਾ ਵਿੱਚ ਲਿਆਇਆ ਜਾ ਸਕੇ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਹ ਵਿਆਖਿਆ ਅਰਥ ਨਾਲ ਛੇੜਖਾਨੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਜਿਸਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਸ਼੍ਰੀ ਛੱਕਣ ਲਾਲ, ਜਿਲ੍ਹਾ ਜੱਜ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, ਮਿਤੀ 13 ਜੁਲਾਈ, 1949, ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਬਿੰਦਰਾ, ਸਬ-ਜੱਜ, ਪਹਿਲੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ, ਗੜ੍ਹਸ਼ੰਕਰ, ਮਿਤੀ 1 ਦਸੰਬਰ, 1948 ਦੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਸ਼੍ਰੀ ਛੱਕਣ ਲਾਲ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਤੋਂ ਦੂਜੀ ਅਪੀਲ। ਮੁਦਈ ਦਾ ਮੁਕੱਦਮਾ ਪਿੰਡ ਪੇਸੀ, ਥਾਣਾ ਅਤੇ ਤਹਿਸੀਲ ਗੜ੍ਹਸ਼ੰਕਰ, ਜਿਲ੍ਹਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਵਿਖੇ ਸਥਿਤ 96 ਕਨਾਲ 10 ਮਰਲੇ ਜ਼ਮੀਨ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੁਦਈ ਦੀ ਦਰਖਾਸਤ ਵਿੱਚ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ) ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਲਈ।

ਦਾਅਵਾ:-ਖਾਤਾ ਨੰ: 30, ਖਤੌਈ, ਨੰ: 178 ਤੋਂ 183 ਵਿਚ 96 ਕਨਾਲ 10 ਮਰਲੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਲਈ, ਖਸਰਾ ਨੰ: 1513- 7 ਕਨਾਲ 9 ਮਰਲੇ, 2,377 ਮਿੰਨ:/32 ਕਨਾਲ 8 ਮਰਲੇ 3521/140 ਤੋਂ 142 23 ਕਨਾਲ 17 ਮਰਲੇ, 2377/8 ਕਨਾਲ, 2400/12 ਕਨਾਲ 6 ਮਰਲੇ 2377 ਮਿੰਟ/7 ਕਨਾਲ, 2377/5 ਕਨਾਲ ਜਮ੍ਹਾਂਬੰਦੀ ਸਾਲ 1945-46 ਵਿੱਚ ਪਿੰਡ ਪੇਸੀ, ਥਾਣਾ ਅਤੇ ਤਹਿਸੀਲ ਗੜ੍ਹਸੰਕਰ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਵਿਖੇ ਸਥਿਤ ਹੈ।

ਪੀ.ਸੀ.ਪੰਡਿਤ ਅਤੇ ਡੀ.ਐਨ.ਅਵਸਥੀ, ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਲਈ।

ਸ਼ਮੀਰ ਚੰਦ ਅਤੇ ਪੀ.ਸੀ. ਜੈਨ, ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਲਈ।

ਚੇਪਰਾ, ਜੇ.-ਇਸ ਅਪੀਲ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਇਕੋ ਇਕ ਨੁਕਤਾ ਪੰਜਾਬ ਕਿਰਾਏਦਾਰੀ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 59(1) ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਹੈ। ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਕਿਸੇ ਮਰੇ ਹੋਏ ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਦੀ ਵਿਧਵਾ ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਵਿਧਵਾ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋਣ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ੇ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ? ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 59(1) ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ:-

"ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਅਧਿਕਾਰ ਬਦਲ ਜਾਵੇਗਾ-

(ੳ) ਉਸਦੇ ਮਰਦ ਵੰਸ਼ਜਾਂ 'ਤੇ, ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਹੈ, ਤਾਂ ਵੰਸ਼ ਦੀ ਪੁਰਸ਼ ਰੇਖਾ ਵਿੱਚ, ਅਤੇ

(ਅ) ਅਜਿਹੇ ਵੰਸ਼ਜਾਂ ਦੇ ਨਾ ਹੋਣ ਤੇ, ਉਸਦੀ ਵਿਧਵਾ 'ਤੇ, ਜੇ ਕੋਈ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਹ ਮਰ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ ਜਾਂ ਦੁਬਾਰਾ ਵਿਆਹ ਨਹੀਂ ਕਰ ਲੈਂਦੀ ਜਾਂ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਛੱਡ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ ਜਾਂ ਇਸ ਐਕਟ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਉੱਥੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ

(ੲ) ਅਜਿਹੇ ਵੰਸ਼ਜਾਂ ਅਤੇ ਵਿਧਵਾ ਦੇ ਨਾ ਹੋਣ ਤੇ, ਉਸਦੀ ਵਿਧਵਾ ਮਾਂ 'ਤੇ, ਜੇ ਕੋਈ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਹ ਮਰ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ ਜਾਂ ਦੁਬਾਰਾ ਵਿਆਹ ਨਹੀਂ ਕਰ ਲੈਂਦੀ ਜਾਂ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਛੱਡ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਇਸ ਐਕਟ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਉੱਥੋਂ ਕੱਢੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

(ਸ) ਅਜਿਹੇ ਵੰਸ਼ਜਾਂ ਅਤੇ ਵਿਧਵਾ, ਜਾਂ ਵਿਧਵਾ ਮਾਤਾ ਜਾਂ, ਜੇਕਰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਵਿਧਵਾ ਜਾਂ ਵਿਧਵਾ ਮਾਂ ਬਚਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਜਦੋਂ ਉਸਦੀ ਮੰਨ/ਨੀਅਤ ਇਸ ਉਪ ਧਾਰਾ ਦੀ ਧਾਰਾ (ਮਦ) (ਅ) ਜਾਂ (ੲ) ਅਧੀਨ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਸੰਪੱਤੀ ਸੰਬੰਧੀ ਮਰਦ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ 'ਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਪੂਰਵਜ ਤੋਂ ਪੁਰਸ਼ ਰੇਖਾ ਵਿੱਚ: -

ਬਸ਼ਰਤੇ, ਇਸ ਉਪ ਧਾਰਾ ਦੀ ਧਾਰਾ (ਸ) ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਕਿ ਸਾਂਝੇ ਪੂਰਵਜਾਂ ਨੇ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਕਾਬਜ਼ ਰਹੇ ਹੋਣ।"

ਜਿਹੜੇ ਤੱਥ ਵਿਵਾਦਿਤ ਨਹੀਂ ਹਨ ਉਹ ਇਹ ਹਨ। ਵਿਵਾਦ ਵਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਆਖਰੀ ਮਰਦ ਕਾਬਜ਼ ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਮੁਨਸ਼ੀ ਰਾਮ ਦੀ ਸਾਲ 1943 ਜਾਂ 1944 ਵਿੱਚ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਵਿਧਵਾ ਉੱਤਮ ਦੇਵੀ ਦੀ 1948 ਵਿੱਚ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਮੁਨਸ਼ੀ ਰਾਮ ਦੀ ਮਾਤਾ ਹਰਦੇਵੀ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਕਾਬਜ਼ ਹੋ ਗਈ। 30 ਅਗਸਤ 1948 ਨੂੰ, ਹਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਉੱਤਰਦਾਤਾ, ਮਕਾਨ ਮਾਲਕ, ਨੇ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ੇ ਲਈ ਮੌਜੂਦਾ ਮੁਕੱਦਮਾ ਲਿਆਂਦਾ ਕਿ

ਪੰਜਾਬ ਕਿਰਾਏਦਾਰੀ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 59 (1) ਦੇ ਤਹਿਤ ਇਹ ਅਧਿਕਾਰ ਵਿਧਵਾ ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੌਂਪਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਅਧਿਕਾਰ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਹੇਠਲੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਨੇ ਹੁਣ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰੇਮ ਚੰਦ ਪੰਡਿਤ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ (1) ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਦੀ ਵਿਧਵਾ ਨੇ ਵੰਸ਼ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਵਧਾਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਉਸਦੇ ਪਤੀ ਮੁਨਸ਼ੀ ਰਾਮ ਦੇ ਵਾਰਸ ਉਸਦੀ ਮੌਤ 'ਤੇ ਅਗਲੇ ਹੱਕਦਾਰ ਸਨ, ਅਤੇ (2) ਕਿ ਵਿਧਵਾ ਮਾਂ, ਉਹ ਮਰਦ ਵੰਸ਼ਜਾਂ ਅਤੇ ਵਿਧਵਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਵਾਰਸਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਵਿਧਵਾ ਦੀ ਮੌਤ 'ਤੇ ਅਗਲੇ ਹੱਕਦਾਰ ਸੀ।

ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਪਹਿਲੇ ਵਿਵਾਦ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਕੋਈ ਵਿਵਾਦ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਅਜਿਹਾ ਇਸ ਲਈ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਰਿਵਾਜ ਜਾਂ ਨਿੱਜੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਨਿਯਮ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਇਸ ਲਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਨਿਯਮ ਪੰਜਾਬ ਕਿਰਾਏਦਾਰੀ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 59(1) ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ 59 ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਉਤਰਾਧਿਕਾਰ ਦਾ ਨਿਯਮ ਨਿਰਪੱਖ ਅਤੇ ਨਿਵੇਕਲਾ ਵੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਰਿਵਾਜ ਜਾਂ ਨਿੱਜੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਬਦਲਿਆ ਜਾਂ ਸੋਧਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ਕਿ ਦੂਜੇ ਵਿਵਾਦ ਨੂੰ ਵੀ ਧਾਰਾ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਉਤਰਾਧਿਕਾਰ ਦੇ ਨਿਯਮ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਨਿਰਣਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ 59 ਦੀ ਉਪ ਧਾਰਾ (1) ਦੀ ਧਾਰਾ (ੲ) ਸ਼ਰਤਾਂ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤ ਦਿੰਦੀ ਹੈ: ਜਿਸ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਿਰਾਏਦਾਰੀ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਵਿਧਵਾ ਮਾਂ ਕੋਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਸਫਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਕਾਬਜ ਹੋਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਦੀ ਮੌਤ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਮਰਦ ਵੰਸ਼ਜ ਅਤੇ ਵਿਧਵਾ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਛੱਡ ਕੇ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਦੀ ਮੌਤ ਦੇ ਸਮੇਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸ਼ਰਤਾਂ ਮੌਜੂਦ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਅਧਿਕਾਰ ਉਸ ਦੀ ਮੌਤ ਦੇ ਸਮੇਂ ਉਸ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਧਾਰਾ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸ਼ਰਤਾਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹਨ, ਨਾ ਕਿ ਬਾਅਦ ਦੀ ਕਿਸੇ ਘਟਨਾ ਦੇ ਵਾਪਰਨ 'ਤੇ। ਇਸ ਧਾਰਾ ਦਾ ਕੋਈ ਉਪਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਜੇਕਰ ਉਸਦੀ ਮੌਤ ਦੇ ਸਮੇਂ ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਨੇ ਇੱਕ ਵਿਧਵਾ ਪਤਨੀ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਇਹ ਧਾਰਾ ਦਾ ਸਾਦਾ ਅਰਥ ਹੈ, ਅਤੇ ਧਾਰਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਸਾਰੀ ਲਈ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਸਾਰੀ ਦੇ ਸਵਾਲ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਦਾ ਸਹੀ ਤਰੀਕਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਲੈਣਾ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅਰਥਾਂ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਸੰਕੇਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ, ਜੇ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਰਤੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਅਸੰਗਤ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਵਾਰ ਅਰਥ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਨੀਤੀ ਜਾਂ ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ। ਵਿਧਾਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਕੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਜੇਕਰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਦੀ ਵਿਧਵਾ ਪਤਨੀ ਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਵਿਧਵਾ ਮਾਂ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਕਾਬਜ ਹੋਣਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਧਾਰਾ (ੲ) ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਕੁਝ ਹੋਰ ਹੋਣੀ ਸੀ। ਉਸ ਇਰਾਦੇ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਧਾਰਾ ਦੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਨਾ ਪਵੇਗਾ:-

"ਅਜਿਹੇ ਵੰਸ਼ਜਾਂ ਅਤੇ ਵਿਧਵਾਵਾਂ ਦਾ ਨਾ ਹੋਣਾ, ਜੇਕਰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਨੇ ਇੱਕ ਵਿਧਵਾ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਜਦੋਂ ਉਸਦੀ ਵਿਧਵਾ ਮਾਤਾ 'ਤੇ ਉਪਰੋਕਤ ਧਾਰਾ (ਅ) ਦੇ ਅਧੀਨ ਉਸਦੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।"

ਇਹ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਅਸੀਂ ਧਾਰਾ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਇਹ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਅਸੀਂ ਸੋਚਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਉਪ-ਧਾਰਾ ਦੀ ਧਾਰਾ (ਸ) ਦੇ ਨਾਲ ਉਪ-ਧਾਰਾ (ੲ) ਨੂੰ ਪੜ੍ਹੇ ਜਾਣ 'ਤੇ ਉਪਰੋਕਤ ਰਚਨਾ ਹੋਰ ਵੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਧਾਰਾ (ਮਦ) (ਸ) ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਨੇ ਵਿਧਵਾ ਪਤਨੀ ਜਾਂ ਵਿਧਵਾ ਮਾਂ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਛੱਡਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਪ ਧਾਰਾ ਦੀ ਧਾਰਾ (ਅ) ਜਾਂ ਧਾਰਾ (ੲ) ਦੇ ਅਧੀਨ ਉਸ ਦੀ ਇੱਛਤ ਸਮਾਪਤੀ 'ਤੇ, ਅਧਿਕਾਰ ਸੰਪੱਤੀ ਸੰਬੰਧੀ ਉਸ ਦੇ ਮਰਦ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੌਂਪਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਆਮ ਪੂਰਵਜਾਂ ਤੋਂ ਵੰਸ਼ ਦੀ ਪੁਰਸ਼ ਰੇਖਾ ਵਿੱਚ। ਧਾਰਾ (ੲ) ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਨਜ਼ਰਸਾਨੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ (ਸ) ਵਿੱਚ ਦੋ ਵਾਰ ਵਰਤੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦਾਂ 'ਵਿਧਵਾ' ਅਤੇ 'ਵਿਧਵਾ ਮਾਤਾ' ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਵਾਲਾ ਸ਼ਬਦ ਜਾਂ 'ਯੋਜਕ' ਘੱਟ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਧਾਰਾ (ਸ) ਵਿੱਚ 'ਫਿਰ ਜਦੋਂ ਉਸਦੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ' ਵਾਕੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਇਕਵਚਨ 'ਉਸ' ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦਾ ਵੀ ਆਪਣਾ ਮਹੱਤਵ ਹੈ। ਇਹ ਸਭ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਧਾਨ ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਦੀ ਵਿਧਵਾ ਪਤਨੀ ਜਾਂ ਵਿਧਵਾ ਮਾਂ ਦੇ ਉਤਰਾਧਿਕਾਰ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਸੀ ਨਾ ਕਿ ਦੋਵਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇੱਕ। ਇਹ ਇੱਕ ਮੁਢਲਾ ਨਿਯਮ ਹੈ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਇੱਕ ਭਾਗ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰਕੇ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ। ਇਸ ਦੀਆਂ ਕਈ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦੇ ਸਹੀ ਅਰਥਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਭਾਗ ਨੂੰ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਧਾਰਾ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇਕਸੁਰਤਾ ਵਿੱਚ ਲਿਆਇਆ ਜਾ ਸਕੇ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਇਹ ਵਿਆਖਿਆ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਿੰਸਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਜਿਸ ਦੇ ਅਰਥ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਦੂਜੀ ਦਲੀਲ, ਇਸ ਲਈ, ਅਸਫਲ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਅਪੀਲ ਖਾਰਜ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਸਾਰਾ ਖਰਚਾ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਖੁਦ ਝੱਲਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਡੀ ਕੇ ਐੱਮ

ਡਿਸਕਲੇਮਰ:- ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਰਣਾ ਕੇਵਲ ਮਕੁੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਕ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ, ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਸੰਦੀਪ ਕੁਮਾਰ